

Vantaan kaupunkiympäristön toimialan selonteko YK:n vammaisten sopimuksen jalkauttamisesta toimialan tehtävissä

Suomi on ratifioinut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen vuonna 2016, jonka myötä Suomi sitoutuu edistämään valtiona sopimuksen toimeenpanemista kansalliseen lainsäädäntöön. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi toimintaohjelman vuosille 2020–2023, jossa listataan sopimuksen eri osa-alueita ja osa-alueiden toimeenpanemisen vastuutahoina toimivia ministeriöitä. Vammaisten henkilöiden sopimuksen toimeenpano vaatii myös kunnallista ja hyvinvointialueen tasoista toimeenpanoa, jotta sopimus toteutuu arjen tasolla.

Vantaan vammaisneuvosto on pyytänyt kaupungin toimialoilta selvitystä siitä, kuinka YK:n vammaisten henkilöiden sopimusta aiotaan edistää toimialalla, mitä olemassa olevia hyviä käytänteitä on toimialoilla jo olemassa tällä hetkellä ja kuinka nykyiset toimialan käytännöt tukevat toimintaohjelmassa mainittuja toimenpiteitä. Kaupunkiympäristön toimialan vastuulla olevat kysymykset koskevat erityisesti julkisten tilojen saavutettavuutta ja esteettömyyttä sekä vammaisten henkilöiden osallisuuden tukemista maankäytön viranomaisprosesseissa.

Kaupunkiympäristön toimiala antaa toiminnastaan seuraavan selvityksen:

Vammaisten henkilöiden osallisuus (Vammaisyleissopimus 4.3 artikla)

Vammaisyleissopimus edellyttää, että vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa neuvotellaan vammaisten henkilöiden kanssa ja osallistetaan heidät päätöksentekoon.

Osallistaminen tapahtuu pääasiassa vammaisjärjestöjen kautta. Myös vammaiset lapset tulee osallistaa heitä koskevaan päätöksentekoon.

Vantaan kaupunkiympäristön osallisuustyö pohjautuu Osallistuva Vantaa ohjelmaan 2022–2025. Kaikilla vantaalaisilla tulee olla mahdollisuus tulla kuulluksi ja kokea osallisuutta. Kaupungin työntekijöiden, johdon ja luottamushenkilöiden tulee edistää hyvinvointia ja luottamusta, ja siinä osallisuustyö voi olla merkittäväksi avuksi. Osallistuminen ei ole pelkkää äänestämistä ja vaikuttamista, vaan myös omaehtoista aktiivisuutta, yhteisöllisyyttä ja kuulumisen tunnetta. Erilaisia osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja tarvitaan täydentämään edustuksellista demokratiaa, lisäämään turvallisuutta ja rakentamaan kuilut ylittävää keskusteluilmapiiriä. Yhdenvertaisen osallisuuden toteutuminen vaatii kaikille saavutettavia osallistumisen mahdollisuuksia ja tukea erilaisille asukasryhmille. Osallistuva Vantaa -ohjelman tavoitteena on tuoda osallisuuden edistäminen osaksi kaikkien työntekijöiden toimintaa ja näkökulmaksi kaikkeen tekemiseen.

Vantaan kaupunkiympäristön osallisuussuunnitelman tavoite on, että tiedonsaanti, osallistuminen ja vaikuttaminen on helppoa ja mahdollista kaikille. Tarjoamme asukkaille aitoja mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Tätä tukee se, että tarjoamme saavutettavaa tietoa kaupungin suunnittelusta kaikille kuntalaisille ja erilaisia vaikuttamisen paikkoja ja tilaisuuksia, joissa on otettu huomioon niiden saavutettavuus.

Kaupunkiympäristön toimialalla on edustus Vantaan kaupungin vammaisneuvostossa, joka toimii kuntalain tarkoittamana lakisääteisenä vaikuttamistoimielimenä. Neuvoston käsiteltäväksi tuodaan erityisesti sellaisia hankkeita, joilla katsotaan olevan merkittävä vaikutus vammaisten elinympäristön, palveluiden tai liikkumisen kannalta. Käytännössä käsiteltävät hankkeet painottuvat etenkin toimitilahankkeisiin ja liikkumiseen. Vammaisneuvoston käsittely ajoitetaan hankkeiden

valmisteluvaiheeseen. Käsittelyyn tuotavissa kokonaisuuksissa huomioidaan myös vammaisneuvoston itse laatiman ja hyväksymän toimintasuunnitelman mukaiset teemat.

Rakennusten lupakäsittelyn yhteydessä pyydetään vammaisneuvoston lausunto suunnitelmien esteettömyyden riittävydestä. Vammaisneuvoston lausunto pyydetään hankkeista, joissa on julkisia yleisötiloja tai palvelutiloja. Käytännössä lausunnot antaa vammaisneuvoston nimittämä rakennuslupaprosessissa olevia hankkeita käsittelevä rakennustyöryhmä.

Turvallisuus ja vaaratilanteet (Vammaisyleissopimus 11 artikla)

Vammaisten henkilöiden suojelun ja turvallisuuden varmistamiseksi vaaratilanteissa on tehtävä kaikki tarvittavat toimet. Tämä velvoite pitää sisällään myös aseelliset selkkaukset, humanitaariset hätätilat ja luonnonkatastrofit.

Rakennuksen suunnittelussa lähtökohtana on Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017 ja Pelastuslaki 379/2011. Rakennusten lupakäsittelyn yhteydessä pyydetään lausunto pelastusviranomaiselta, joka lausuessaan ottaa kantaa ja ohjeistaa rakennusten palo- ja poistumisturvallisuuteen liittyviin asioihin siten, että rakennuksessa olevat henkilöt pystyvät tulipalossa tai muussa äkillisessä vaaratilanteessa poistumaan rakennuksesta tai heidät voidaan pelastaa muulla tavoin, että pelastustoiminta on tulipalon tai muun onnettomuuden sattuessa mahdollista, ja että pelastushenkilöstön turvallisuus on otettu huomioon. Olennaista on myös, että uloskäytävät ja kulkureitit niille merkitään ja valaistaan asianmukaisesti. Tässä luvussa kerrotaan erityisesti asuntorakentamiseen liittyvistä esteettömyysmääräyksistä. Kaupungin omien toimitilojen esteettömyyttä käsitellään seuraavassa luvussa (Esteettömyys ja saavutettavuus).

Poistumisteiden määrä riippuu rakennuksen tai tilan käyttötarkoituksesta ja laajuudesta/ käyttäjämäärästä. Erityisesti asuntojen ollessa kyseessä usein toinen poistumistie järjestetään ns. varatienä, jonka ei tarvitse täyttää esteettömyysmääräyksiä.

Palo-osastointi suojaa asukasta määrätyn ajan silloin, kun tulipalo on toisessa palo-osastossa ja antaa lisäaikaa evakuoinnille ja sammutustyön suorittamiselle, jonka jälkeen evakuointi voi olla hallitumpaa. Jokaisesta asunnosta tulee paloasetuksen mukaisesti järjestää helposti käytettävissä oleva varatie, jotta poistuminen ulos tai turvalliseen paikkaan on mahdollista, jos tulipalo syttyy omassa asunnossa ja pääsy varsinaiselle uloskäynnille on estynyt tai tilanteesta johtuen mahdotonta.

Asuinkerrostaloissa vasta tietyn korkeuden (kun ylimmän kerroksen lattian etäisyys ylittää 38 metriä rakennuksen sisäänkäyntitasosta) ylittäviin rakennuksiin edellytetään palomieshissiä. Palomieshissi on kuitenkin ensisijaisesti pelastushenkilökunnan käytössä tulipalotilanteessa. Liikkumisesteisten pelastautumisen osalta (etenkin maantason yläpuolisissa kerroksissa) joudutaan pääasiassa turvautumaan palokunnan toimenpiteisiin / apuun.

Viime aikoina on yleistynyt asemakaavallinen ratkaisu, jossa varateiden osalta pelastautumisessa tukeudutaan omatoimiseen poistumiseen eikä palokunnan toimenpiteisiin. Tällöin suositellaan ensisijaisesti suunnittelemaan turvalliselle alueelle siirtymisessä vaihtoehtoa ”käynti viereisen palo-osaston parvekkeelle” ”käynti alapuolisen palo-osaston parvekkeelle” -vaihtoehdon sijaan, mikä usein paremmin mahdollistaa myös liikkumisesteisten omatoimisen poistumisen hätätilanteessa.

Esteettömyys ja saavutettavuus (Vammaisyleissopimus 9 ja 21 artiklat)

Vammaisille henkilöille tulee taata yhdenvertaisesti muiden kanssa pääsy fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään. Pääsy tulee turvata muun muassa tieto- ja

viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin. Oikeuden tulee toteutua yhdenvertaisesti sekä kaupunki- että maaseutualueella.

Toimitilahankkeet suunnitellaan esteettömiksi lähtökohtina Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017 ja Esteettömyys, ympäristöministeriön ohje rakennuksen esteettömyydestä 2018.

Kaikkien sisäänkäyntien tulee olla katettuja ja esteettömiä. Ovien avausmekanismit tehtävä helpoiksi pyörätuolin, rollaattorin tai lastenvaunujen kanssa liikuttaessa.

Rakennusluvan yhteydessä kustakin hankkeesta laaditaan rakennusluvan edellyttämä Liikkumis- ja esteettömyys selvitys.

Julkisten toimitilojen esteettömyyteen liittyvissä puutteissa Vantaalla korostuvat vanhat toimitilat, jotka on rakennettu ennen nykyisten esteettömyysnormien ja –toimintatapojen kehittymistä. Tällaisia tiloja pyritään korjaamaan esteettömämpään suuntaan etenkin peruskorjaushankkeiden yhteydessä. Lisäksi kaupungilla on mahdollisuus tehdä esteettömyyttä parantavia pieniä töitä normaalien kunnossapitomäärärahojen puitteissa.

Katu ja puistoalueet suunnitellaan ja rakennetaan aina esteettömyyden perus- tai erikoistason mukaisina. Aiemmin rakennettua ympäristöä parannetaan esteettömämmäksi peruskorjausten tai muiden rakentamistöiden yhteydessä sekä erillisellä rahoituksella, jolla toteutetaan mm. käsijohteita. Joukkoliikenteen esteettömyyteen panostetaan yhdessä HSL:n kanssa: kalusto on matalalattiaista ja henkilökuntaa koulutetaan huomioimaan esteettömyysasiat ja erilaisten liikkujien tarpeet. Asemat ja pysäkit suunnitellaan ja rakennetaan siten, että joukkoliikenteen käyttäminen on mahdollisimman helppoa kaikille.

Kaupunkiympäristön toimialan palveluiden saavutettavuuteen liittyy olennaisena osana myös tiedon ja asiakirjojen saavutettavuus. Kaupunkiympäristön toimialan palvelut näkyvät vahvasti kaupungin verkkosivuilla, joiden periaatteena on, että kaikki tieto sivustolla on saavutettavassa muodossa. Kaupunkiympäristön toimialan erityispiirteenä on, että viranomaisprosessien määrästä johtuen (mm. kaavoitus, yleisten alueiden suunnittelu, lupa- ja valvontaprosessit) toimialalla on runsaasti laista tulevia velvoitteita asiakirjatiedon julkaisuun yleisessä tietoverkossa. Niukkojen henkilöstöresurssien vuoksi toimialalla on jouduttu tekemään harkintaa saavutettavien tietojen sekä eri kieliversioiden julkaisussa, jotta saataisiin turvattua tärkeimpien asiakirjojen ja tietojen saavutettavuus kaupungin verkossa. Kaupunkiympäristön toimialalla on viime aikoina myös erityisesti panostettu selkokielen viestintään, jossa tavoitteena on lisätä tietoa toimialan viranomaisprosesseista saavutettavassa muodossa ja parantaa sitä kautta kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia maankäytön prosesseissa.